

УДК 94(477.83/.86) : 78.072 : 784

Кобылянський Володимир**«ДЕСЯТЬ ЗАПОВІДЕЙ ДЛЯ МОЛОДОГО СПІВАКА»
ВАЛЕРІЯ ВИСОЦЬКОГО: ЗМІСТ І ПРАКТИЧНЕ
ЗАСТОСУВАННЯ**

У статті проаналізовано «Десять заповідей для молодого співака» відомого митця з м. Львова кінця XIX – початку XX ст. Валерія Висоцького. Звернуто увагу на вокально-педагогічну, дидактичну й виховну цінність цієї праці для молодих музикантів. Ці настанови є важливою підвалиною для розвитку вокального мистецтва і музичної педагогіки на сучасному етапі.

Ключові слова: Валерій Висоцький, «Десять заповідей для молодого співака», вокальне мистецтво, педагогіка, музичний голос, вокальний слух.

Кобылянский В.**«ДЕСЯТЬ ЗАПОВЕДЕЙ ДЛЯ МОЛОДОГО ПЕВЦА»
ВАЛЕРИЯ ВЫСОЦКОГО: СОДЕРЖАНИЕ
И ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ**

В предлагаемой статье проанализированы «Десять заповедей для молодого певца» известного педагога из г. Львова конца XIX – начала XX в. Валерия Высоцкого. Обращено внимание на вокально-педагогическую, дидактическую и воспитательную ценность этой работы для молодых музыкантов. Эти установки являются важной основой для развития вокального искусства и музыкальной педагогики на современном этапе.

Ключевые слова: Валерий Высоцкий, «Десять заповедей для молодого певца», вокальное искусство, педагогика, музыкальный голос, вокальный слух.

Kobylanskyy V.**VALERII VYSKOCKYY'S "TEN COMMANDMENTS FOR
A YOUNG SINGER": CONTENT AND PRACTICAL USAGE**

In the suggested article "Ten commandments for a young singer" by a well-known artist from the town of Lviv of the end of the XIXth- the beginning of the XXth century Valeriy Vysotski has been analysed. Much attention has been paid to vocal and pedagogical, didactic and educational value of this work for young

musicians. These instructions are an important foundation for the development of vocal art and music pedagogics at present.

Key words: *Valeriy Vysotski, "Ten commandments for a young singer, vocal art, pedagogics, musical voice, vocal hearing.*

У 1890-х рр. у м. Львові в консерваторії Галицького Музичного Товариства функціювала школа співу під керівництвом Валерія Висоцького (1835–1907). За час педагогічної діяльності він виробив власну методику, основи якої здобув у відомій італійській школі Ламперті. Методика полягала в правильній емісії голосу, красивій музичній фразі й виразній дикції, що є найістотнішим елементом мистецтва співу.

Професор В. Висоцький не залишив теоретичних праць, у яких міг би ретельно подати свої практичні прийоми викладання. Проте він автор «Десяти заповідей для молодого співака», які були опубліковані у «Wiadomosciach artystycznych» (nr 13 i 14) 20 липня 1900 р. [4, s. 151–152], де сформульовано основні вокально-педагогічні та морально-етичні принципи. Ними він керувався у своїй навчально-виховній роботі і прагнув донести їх суть до своїх вихованців.

Слід виокремити ці «Десять заповідей для молодого співака»:

- 1) не вір іншим богам, знай таке: хто вміє дихати й має виразну вимову, той уміє співати;
- 2) не закликай до цієї правди надаремно доти, доки її ґрунтовно не дослідити і докладно не зрозумієш;
- 3) пам'ятай, що відпочинок співакові часом сил дає більше, ніж надто форсована праця;
- 4) поважай староіталійську школу співу, тому що лише вона може продовжити здоров'я твого голосу;
- 5) не навантажуй себе виконанням творів, які перевершують твої сили й можливості;
- 6) не заходь туди, де природа твого голосу відмовляє тобі у входженні, тобто нехай голос басовий не співає баритонових творів, баритон нехай не шукає тенорових ефектів, ліричний тенор нехай не зриває голосу на героїчних партіях, а мецо-сопрано нехай не силкується стати драматичним сопрано; не гвалтуй власної природи, не заходь до чужого господарства, а тримайся того типу голосу, яким тебе обдарувала природа – й уникаєш сумних розчарувань;
- 7) учися на добрих взірцях, але остерігайся копіювання, бо краще посередній оригінал, але власний, ніж найспритніша імітація; шукай нових помислів у собі сам, а різноманітних змін, ефектних додатків і тому подібних співацьких фокусів, у інших не кради;
- 8) не критикуй інших, але заглянь у самого себе й намагайся позбутися власних вад;
- 9) не будь заздрісним до успіхів інших і не бажай більшої слави для себе за ту,

на яку заслуговуєш; 10) не жадай реклами, ні протекції приятелів із галереї, ні невдалих потайних нашіптувань порадників, ні жодного їхнього блага! [4, s. 151–152].

Стислий виклад «Заповідей...» дає можливість скласти уявлення про основні вимоги, яких професор В. Висоцький дотримувався у своїй педагогічній роботі. Кожна з перерахованих настанов вимагає окремого розгляду.

В. Висоцький ставить першим пунктом у переліку «Заповідей» вимогу оволодіти правильним співацьким диханням і виразною вимовою як основного в опануванні вокальним виконавським мистецтвом. Невідомо, як саме професор працював над співацьким диханням. Ймовірно, у своїй викладацькій практиці він керувався методичними установками, які здобув у школі Ф. Ламперті; щодо найкращого типу дихання, у якому беруть участь не лише ребра, а й діафрагма, тобто грудно-діафрагмальне. Для його розвитку доцільними можуть бути вправи не тільки зі звуком, а й без нього – глибокий, спокійний вдих через ніс до повного насичення легенів повітрям (такий вдих тренує дихальні м'язи і сприяє встановленню гортані в необхідне для співу положення); коротке затримання дихання до моменту, коли горло відчує холод; після цього повинен наступити повільний і дозований (що дуже важливо!) видих [3, s. 147–148].

У другій заповіді оволодіння правильним співацьким диханням і виразною вимовою В. Висоцький називає «правдою», яку необхідно ґрунтовно дослідити й зрозуміти, перш ніж оперувати цими поняттями. Для її пізнання співак-початківець може здобути необхідне розуміння завдяки спеціалізованим відчуттям (слуховим та м'язовим). Це так званий вокальний слух. Поступово, опираючись на свій слух, співак починає опрацьовувати техніку, завдяки чому формуються багаточисленні зв'язки між його слуховим уявленням і м'язовим відтворенням. Так виникає здатність вловлювати не лише особливості правильного співацького звукоутворення й відрізнити їх від неправильного, але й мускульно відчувати роботу голосового апарату. Отже, уміння не тільки слухати звучання голосу, але й чітко собі уявляти роботу всіх частин голосового апарату під час співу – це і є вокальний слух. Володіння таким відчуттям допомагає відшукати шлях до «правди», про яку йдеться в попередній настанові митця.

Розмірковуючи над змістом третьої заповіді, варто наголосити, що лише наполеглива праця в поєднанні з талантом можуть дати досить вагомі результати в конкретній ділянці роботи. Проте ця праця не повинна бути виснажливою. Загальновідомим є те, що спів – це не

тільки робота голосового апарату й м'язів, але й велика нервова праця. Під час занять співом, проведення концертів виникає стан сильного емоційного збудження, що супроводжується великою затратою нервової енергії. Наслідок цього – зниження працездатності, велика втома, безсонна ніч тощо. У процесі продовження експлуатації голосу може порушитись звуковідтворення, згодом почне «сідати» голос. Тому накопичена втома обов'язково повинна чергуватися з повноцінним відпочинком, що сприяє підвищенню працездатності. Доведено, що витривалість м'язової системи краще розвивається під час поміркованого навантаження. Для більшого розуміння цю настанову варто було б дещо перефразувати: відпочинок часом може додати співакові більшого виконавського ефекту, ніж надто форсована праця [3, с. 149].

Окреслення четвертої музичної заповіді зумовлена життєвим досвідом В. Висоцького. Відомо, що він був спадкоємцем вокальних традицій італійської вокальної школи, збагаченою власним артистично-виконавським досвідом, елементами польської музичної культури. В. Висоцький був вихований на кращих музичних зразках представників так званої нової італійської школи (перша половина XIX ст.): Дж. Россіні, В. Белліні, Г. Доницетті (на що вказує його репертуар). У своїй виконавській діяльності і в педагогічній роботі В. Висоцький дотримувався методів, запропонованих новою і старо-італійською вокальною школою. Він уважав, що дотримання настанов у навчанні, які рекомендували представники цієї школи, сприятиме продовженню здоров'я, збільшенню витривалості голосового апарату й збереженню свіжості голосу співака. Усі елементи вокальної техніки, а насамперед мистецтво філірування звука, повинні були ґрунтуватись на бездоганній техніці дихання. Тому такою важливою видається вимога опанування мистецтвом зберігати, затримувати й підсилювати дихання [2, с. 28]. Окрім того, у старо-італійській школі вокально-технічну підготовку розцінювали як попередній необхідний етап у досягненні головного – виконання творів із текстом. У процесі співу рекомендували поетичний текст вимовляти величаво й благородно.

П'ята заповідь базується на дотриманні таких правил старо-італійської школи: від легкого – до складнішого, від повільного – до швидшого. Ці правила стосувались роботи як над вокальними вправами, так і над художніми творами. Основна увага приділялась поетапному розвитку голосових якостей співака та його вокально-технічних навичок.

Шоста настанова є продовженням попередньої. В даній настанові він подає низку застережень щодо неправильної експлуатації різного типу голосів. Сам В. Висоцький не раз був свідком того, як у зв'язку з обмеженою кількістю виконавців дирекція Львівської опери змушена була залучати співаків до виконання партій, які цілком не відповідали їхнім голосовим можливостям. Отож, він недаремно так уболівав за правильне використання співацьких сил і однією з настанов подав саме таку, в якій закликає до глибшого розуміння природи свого голосу та розумної його експлуатації [3, s. 151–152].

Сьома заповідь В. Висоцького має надзвичайно важливе значення для співацької практики. Своєчасне пояснення педагога – не відходити від природних властивостей голосу – могло врятувати співака-початківця від небажаних наслідків. Зазвичай метод показу й наслідування у XVII–XIX ст. давав позитивні результати й відповідав вимогам того часу. У сучасній вокалістиці метод показу голосом може дати бажані результати в тому випадку, коли педагог має добре розвинутий вокальний слух, педагогічний хист, володіє чіткою системою педагогічних прийомів і достатньою кількістю знань у галузі анатомії й фізіології голосу, психології, акустики голосового апарату тощо. Метод наслідування розповсюджувався не лише на роботу над голосом вокаліста, але й на виконання вокальних творів. Використовуючи здебільшого записи, вокалісти нерідко сліпо наслідують тембр голосу виконавця, копіюють різноманітні нюанси, темпові відхилення й деякі голосові ефекти, які їм, початківцям, цілком не личать. А для того, щоб вокаліст міг «шукати помислів у собі сам», необхідно, щоб педагог розвинув його ініціативу для особистих пошуків різних методів технічного й виконавського опанування матеріалу [1, с. 31]. Насамперед вокаліст-початківець повинен здобути комплекс необхідних музично-теоретичних знань, які б допомогли йому в роботі над теоретичним, вокально-технічним і виконавським аналізом музичних творів. Для успішної інтерпретації того чи того твору необхідно володіти певними якостями: артистичним обдаруванням, широкою ерудицією, естетичним смаком, фантазією тощо.

Останні три настанови висвітлюють глибокі морально-етичні норми поведінки та взаємостосунків у колективі тощо.

Отже, «Десять заповідей для молодого співака» Валерія Висоцького, які були написані понад сто років тому, не втратили свого педагогічного, дидактичного й виховного значення сьогодні, і є важливою підвалиною для розвитку вокального мистецтва й музичної педагогіки на сучасному етапі.

Література:

1. Бандрівська О. Науково-методичні праці, статті, рецензії / Редкол.: С. Павлишин, А. Терещенко, Л. Кияновська та ін.; упорядкув., ред., пер., прим., комент. Р. Мисько-Пасічник; Передм. Л. Кияновської. Львів : Апріорі, 2002. 147 с.
2. Гнидь Б. Історія вокального мистецтва : підручник. Київ: НМАУ, 1997. 320 с.
3. Жишквич М. Основні вокально-педагогічні та морально-етичні принципи професора Валерія Висоцького. *Musica Galiciana*. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. Т. IX. S. 143–153.
4. Mazepa L. Adam Didur we Lwowie. *Polskie Stowarzyszenie Pedagogów Śpiewu*. Wrocław, 2002. S. 151–152.